

**DAĞLIK ALANLARDA SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE KIRSAL TURİZM:
HASAN DAĞI - DİKMEN KÖYÜ ÖRNEĞİ****Funda VARNACI UZUN¹****Aysu ALTAŞ²****Özet**

Bu çalışmada, İç Anadolu Bölgesi'nde bulunan Hasan Dağı köylerinden Dikmen Köyü'nün sürdürülebilir kalkınmaya gereksiniminin belirlenmesi ve sürdürülebilir kalkınma amaçlı kırsal turizm potansiyelinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Çalışmada; veri toplama aşamasında gözlem çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca; köy muhtarından başlayarak kartopu örnekleme tekniğine uygun olarak köy halkından çeşitli kişilerle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Dikmen Köyü'nün sürdürülebilir kalkınma gereksinimi bağlamında sosyo-ekonomik ve çevresel değerleri; Gündem 21 kriterleri temel alınarak uygulanmış olan, Nepal Kapasite 21 adlı sürdürülebilir kalkınma projesinden hareketle değerlendirilmiştir. Köyde sürdürülebilir kalkınma amaçlı olarak önerilebilecek alternatif gelir kaynaklarından biri kırsal turizmdir. Köyün kırsal turizm potansiyeli ise, gözlem ve görüşmelerden elde edilen bulguların SWOT analizi ile değerlendirilmesi ile ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dağlık Alanlar, Dikmen Köyü, Hasan Dağı, Kırsal Turizm, Sürdürülebilir Kalkınma

**SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN MOUNTAINOUS AREAS AND RURAL
TOURISM: HASAN MOUNTAIN - DİKMEN VILLAGE SAMPLE****Abstract**

The purpose of the current study is to evaluate the need of Dikmen Village, one of the villages of Hasan Dağı located in the Central Anatolian Region, for sustainable development and to reveal its sustainable development-oriented rural tourism potential. In the current study, observations were conducted to collect data. Moreover, in-depth interviews were conducted with the governor of the village and villagers in line with the snow-ball sampling technique. On the basis of the needs of Dikmen Village for sustainable development, its socio-economic and environmental values were evaluated based on Nepal Capacity 21 sustainable development project according to Agenda 21 criteria. One of the alternative sources of income that can be recommended for sustainable development is rural tourism. The rural tourism potential of the village was elicited as a result of the evaluation of the collected data via SWOT analysis.

Keywords: Dikmen Village, Hasan Mountain, Mountainous Areas, Rural Tourism, Sustainable Development

GİRİŞ

Dağlar, kalkınma ve çevre konularındaki tartışmalarda küresel bir role ve öneme sahiptir. Çünkü karaların %24'ünü oluşturan ve dünya nüfusunun %10'unun yaşadığı dağlar, su, enerji ve biyoçeşitlilik açısından önemli kaynaklardır. Dağlar aynı zamanda madenler, orman ürünleri, tarım ürünleri ve rekreasyon faaliyetleri için de kilit bir role sahiptir (Somuncu, 2004: 2).

¹Yrd. Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü, fundavarnaci@hotmail.com

²Yrd. Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, aysuhatipoglu@gmail.com

Dünya nüfusunun yaklaşık %10'unun yaşadığı dağlara, ilk defa 1992 yılında düzenlenen Rio Konferansı'nın temel dokümanlarından biri olan Gündem 21, Bölüm 13'te; küresel iklim değişikliği, çölleşme, ormansızlaşma gibi çevre ve kalkınma konularında, küresel tartışmalarda bir öncelik tanınmıştır. Bölüm 13'te ele alınan, "Hassas Ekosistemlerin Yönetimi - Sürdürülebilir Dağ Gelişimi" planı dağlarla ilgili iki temel alanı konu edinmektedir. Bunlardan biri; dağ ekosistemlerinin sürdürülebilir kalkınması ve ekolojisi hakkındaki bilginin geliştirilmesi, diğeri entegre havza gelişiminin ve alternatif fırsatların teşvik edilmesi veya desteklenmesidir (Carroll-Foster ve Pun, 1993: 148).

Dağlık alanlar; çevresel, ekonomik ve kültürel işlevlerinin olduğu; orman sahaları ve ürünleri, su kaynakları, biyolojik çeşitlilik, endemik türler, farklı yaşam ortamları, bitki ve hayvan toplulukları, yeraltı kaynakları ve madenler, tarım ürünleri ve insan yerleşmelerini bünyesinde barındıran kompleks mekânlardır (Uzun ve Somuncu, 2013: 17; Karadeniz ve Güneş, 2002).

Türkiye, ortalama 1.132 metre yükseltiye sahiptir. Türkiye'de yükseltisi 1.000 metreden fazla olan alanlar, ülke yüzölçümünün %56'sını; 1.500 metrenin üzerinde olan alanlar ise %27'sini oluşturmaktadır (Atalay, 2002). Türkiye'de dağlık alanlar kırsal yerleşmelere daha fazla ev sahipliği yapmaktadır. Dağlık peyzajlar, daha çok tarım ve ormancılık faaliyetleri şeklinde insanlar tarafından kullanılan mekânlardır (Uzun ve Somuncu, 2013: 1). Ancak, Türkiye'de dağlık alanlarda yaşayan nüfusun gelir kaynakları kısıtlı ve yıllık ortalama gelirleri de oldukça düşüktür. Bu durum dağlık alanlarda yaşayan kırsal nüfusun göçe yönelmesine neden olmaktadır. Bununla birlikte, dağlık alanlarda yaşayan nüfusun tarıma ve orman ürünlerine dayalı yaşam şekillerinden kaynaklanan baskılar (hayvancılık, kontrolsüz kullanım, tarla açma ve orman yangınları) ve alternatif gelir getirici programların yetersizliği Türkiye'de dağ ekosistemlerini tehdit eden faktörlerin başında gelmektedir. Hem dağlık alanların korunması hem de ekonomik iyileşmenin sağlanması ancak halkın bilinçlendirilmesi ve yerel halkın korumaya katılımı ile olacaktır. Halkın, dağ ekosisteminden bilinçsizce yararlanmamaları ya da göçe yönelmemeleri, ancak bu yerlerde alternatif ekonomik kaynak yaratılması ile sağlanacaktır (Uzun, 2014). Dağlık alanların sahip olduğu doğal kaynakların korunması ile birlikte yerel halkın ekonomik iyileşmesi sürdürülebilir kalkınma girişimleri ile gerçekleştirilmektedir (Bakırcı, 2005; Duran, 2012). Dağlık alanlarda gerçekleştirilecek sürdürülebilir kalkınma girişimlerinde paydaş katılımı temel alınmaktadır (Price ve Kim, 1999). Özellikle de, dağın en önemli kullanıcı durumunda olan yerel halk katılımı bu girişimlerin odak noktasını oluşturmaktadır (Besculides vd., 2002).

Sürdürülebilir kalkınma ilk defa World Commission on Environment and Development tarafından, Our Common Future ya da Brundtland Raporu'nda "günümüzün ihtiyaçlarının gerektirdiği kalkınmanın, gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılama kabiliyetlerini ortadan kaldırmayacak şekilde gerçekleşmesidir" şeklinde tanımlanmıştır (World Commission on Environment and Development, 1987; Swarbrooke, 1999). Sürdürülebilir kalkınma, insanın, parçası olduğu ve varlığını sürdürebilmesi için temel desteği sağlayan ekosistemlerle uyumlu ve denge içinde yaşam kalitesinin yükseltilmesini ve geliştirilmesini içermektedir (Breu vd., 2005; Ceci ve Hofer, 2009). Bu anlamda, ekonomik olarak yapılabirlik, sosyal eşitlik ve çevresel sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınmanın temel bileşenleridir (Murphy, 1995).

Kırsal turizm genellikle, dağlık kırsal alanların sürdürülebilir kalkınmasında önerilen alternatif ekonomik faaliyetlerdendir. Kırsal turizm kırsal kültür, doğal çevre ve tarımla bütünleşen, ayrıca diğer turizm türleriyle de son derece kolay entegre olabir bir turizm türüdür (Soykan, 2003: 2). Kırsal turizmi geliştirmek için, yerel nüfusun katılımını içeren, turistik alanlarda çevrenin korunması ve ekonomik kazanç sağlamayı içeren girişimlere gereksinim duyulmaktadır (Mrkša ve Gajić, 2014: 163). Kırsal turizm, bir yandan sürdürülebilir kırsal kalkınmayı sağlarken diğer yandan da turistlerin bozulmamış ekosistem ve etnik-kültürel alanlara seyahat deneyimi yaşamalarına da fırsat sunmaktadır (Butler, 1999). Bu yaklaşımla düşünüldüğünde kırsal turizm, çevreye duyarlı bir turizm ürünü olarak sunulurken, turizmin de kırsal kalkınmanın en önemli aracı olması beklenmektedir (Trukhachev, 2015: 3054; Ayaş, 2007).

Sürdürülebilir kırsal kalkınmanın temel hedefi, kırsal toplumun yaşam kalitesini arttırmaktır (Noori ve Zand, 2013: 2622). İyi yönetilen turizm faaliyetleri de, dağlık kırsal alanların sosyal, ekonomik, çevresel gelişiminde önemli olumlu değişimlere neden olmaktadır (Carpathian

Convention, 2013: 33). Ayrıca, kırsal alanlarda turizmin gelişimi, kırsal alanlarda kırsal nüfusun kent merkezlerine göç etmesi probleminde de çözüm olabilmektedir (Drăgulănescu ve Drutu, 2012: 197). Kırsal turizmin bir başka önemli işlevi de, turizm faaliyetlerinin alışılmış alanlardan, dağlık kırsal alanlar gibi daha geniş bir coğrafi alana yayılmasını sağlamaktır (Soykan, 2003: 3). Son yıllarda, Türkiye’de yürütülen turizm politikalarında da, belli bir noktada toplanma eğilimi gösteren turizmi, tüm coğrafi alanlara yayma ve yerel kalkınmada turizmden yararlanma hedefi bulunmaktadır (Emekli vd. 2006: 13). Alternatif turizm olarak adlandırılan bu politika sayesinde, deniz-kum-güneş gibi doğal güzelliklere sahip olmayan yerlerin de turist çekebilmesi ve turizmden pay alabilmesi planlanmaktadır. Böylelikle turizmin en önemli olumlu ekonomik etkilerinden biri olan bölgeler arasındaki gelir eşitsizliğinin giderilebilmesi hedeflenmektedir. Öte yandan son yıllarda turistlerin tercihlerinin de deniz-kum-güneş turizminden uzaklaşma yönünde olduğu bilinmektedir.

Nepal Kapasite 21 Programı: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Programme - UNDP)’nin desteklediği Ulusal Planlama Komisyonu (National Planning Commission) tarafından düzenlenen “Nepal Kapasite 21” adlı Sürdürülebilir Kalkınma Programı 1996’da başlamıştır. Programın amacı; Nepal’in Gündem 21 esasları doğrultusunda seçilmiş bazı bölgelerinde yerel halk temelli olarak sürdürülebilir kalkınma gerçekleştirmektir.

Programın uygulandığı bölgelerin seçilmesinde bazı kriterler uygulanmıştır:

1. Coğrafi alan su havzası sınırları ile belirlenmeli ve bu su havzası tahrip edilmiş veya dağlık bir alan olmalıdır.
2. Alan ulaşım, elektrik ve içilebilir su imkânlarından uzak ya da yarı uzak olmalıdır.
3. Kalkındırma desteği topluma ulaşmamış olmalıdır.
4. Toplam eğitim ve okur-yazarlık oranı düşük olmalıdır.
5. Yerel yönetim zayıf olmalıdır (Gurung, vd., 2003: 17).

Bu kriterlere göre seçilmiş 6 bölgede; yerel halk temelli; Nepal hükümeti, sivil toplum kuruluşları, Birleşmiş Milletler gibi tüm paydaşların katılımıyla, çevresel yönetim, sosyal ve ekonomik kalkınma alanlarında gerçekleştirilen uygulamalarla sürdürülebilir kalkınma sağlanmaya başlamıştır.

İlgili Literatür

Dünya genelinde dağlık alanların sürdürülebilir kalkınması ile ilgili literatürün genişliğine rağmen, Türkiye’de dağlık alanlar ve sürdürülebilir kalkınmanın bir arada ele alındığı alan çalışmaları oldukça yenidir. Türkiye’deki çalışmalar daha çok kırsal alanların kalkınması yönünde gerçekleştirilmişken, dağlık alan özelinde çalışma sayısı azdır. Konu alanı ile ilgili literatürden bazı örnekler şöyle sıralanabilir:

Esengün vd. (2002), çalışmalarında dağlık ve ormanlık alanlarda yaşayan orman köylülerinin sorunlarını ortaya koymakta ve bunların çözümünde kırsal turizmin rolünü tartışmaktadırlar.

Uzun (2014), çalışmasında doğal kaynakların korunması ve alanda yaşayan halkın refah düzeyinin yükseltilmesi için sürdürülebilir kalkınma konusunda üretilecek politikalar ve yapılacak planlama ve strateji çalışmalarına temel oluşturulmak üzere Madra Dağı’nın doğal ve beşeri kaynaklarının saptanması ve değerlendirilmesini konu edinmiştir.

Kısakürek (2006), Kahramanmaraş Çimen Dağı örneğinde dağ ekosistemlerine yönelik yönetim planlaması sürecini araştırdığı çalışmada, Çimen Dağı’nın, sahip olduğu kaynak değerleri ile korunması gereken bir sistem olduğu ve bu alanda yaşayan halkın yoksul ve doğrudan doğal kaynaklara bağlı bir yaşamları olduğunu belirlemiştir.

Khan (2015) tarafından yapılan tez çalışmasında, Bolu-Kıbrısçık örneğinde dağlık alanların sürdürülebilir kalkınması araştırılmıştır. Çalışmada ayrıca, Bolu ilindeki dağlık alanlarda, çevresel bozulma ve kırdan kente göç arasındaki ilişki de araştırılmıştır.

Özsan (2011) çalışmasında, Karaşar Kasabası ile Saray ve Köşeler Köylerinde yapılan kırsal kalkınma projelerini değerlendirmeyi ve havzanın kalkınmasına dönük projeksiyonların çizilmesini amaçlamıştır.

Gürer (2009) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye’de bölgesel sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında en gerilerde olan Erzurum, Erzincan, Bayburt bölgesi dağlık bölgelerinin

sahip oldukları potansiyellerin, sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde değerlendirilerek, dağlık alanların bölgesel kalkınmada etkin bir rol oynamasının sağlanması ve yerel dinamikler çerçevesinde bölgesel kalkınma parametrelerinin saptanması amaçlanmıştır. Dağlık alanlarda bölgesel kalkınmayı sağlamak için turizmin en önemli sektör olduğu varsayımı ile göstergeler ele alınmıştır.

Tzanopoulos vd., (2011), çalışmalarında Yunanistan'ın Zagori Bölgesi'nde tarım politikalarının Yunan dağ bölgelerinin sürdürülebilir kalkınmasına etkilerini araştırmışlardır.

Merkezi Çin'in güneyindeki yoksulluğun yüksek olduğu ve sürdürülebilir kalkınma için pek çok zorlukla karşı karşıya olan dağlarda yapılan bir çalışmada, bu dağlardaki potansiyelin ortaya konulması ve sürdürülebilir kalkınma için nasıl bir yol izlenmesi gerektiği tartışılmaktadır (Guojie, 2000).

Popescu and Petrisor (2010), tarafından yapılan çalışmada Romanya'nın yüksek turistik potansiyele sahip ancak erişimi zor olan dağlarında mekânsal analizler yoluyla potansiyelin belirlenmesine yöneliktir.

AMAÇ ve YÖNTEM

Bu çalışmada; İç Anadolu Bölgesi'ndeki volkanik Hasan Dağı'nın zirveye en yakın konumunda bulunan Dikmen Köyü'nün sürdürülebilir kalkınmaya gereksiniminin değerlendirilmesi ve sürdürülebilir kalkınma amaçlı kırsal turizm potansiyelinin ortaya konulması amaçlanmaktadır.

Bu çalışma, dağlık alanların sürdürülebilir kalkınması bağlamında Hasan Dağı köylerinden birini ele alması bakımından özgün bir çalışmadır. Ayrıca bu çalışma, sürdürülebilir kalkınma projesinin başarı ile uygulandığı bir alandaki (Nepal) alan seçim kriterlerini esas alması ve değerlendirmelerin bu dayanağa göre yapılması ile de önemlidir.

Dikmen Köyü'nün sürdürülebilir kalkınma gereksinimi ve geliştirilebilecek alternatif faaliyetler; Gündem 21 kriterleri temel alınarak uygulanmış olan Nepal Kapasite 21 adlı sürdürülebilir kalkınma projesi için alanların belirlenmesinde esas alınan beş kriter ile birlikte turizm için gerekli olan "Doğal-kültürel kaynak ve turistik potansiyeli yüksek olmalıdır" kriteri bağlamında değerlendirilmiştir.

Çalışmada nitel araştırma yöntem ve teknikleri kullanılmıştır. Çalışmanın; veri toplama aşamasında nitel araştırmanın önemli veri toplama tekniklerinden olan gözlem ve görüşme tekniklerinden yararlanılmıştır. Bu çalışmalar, 2009 ve 2016 yıllarının Mayıs aylarında gerçekleştirilmiştir. 2009 yılında Dikmen Köyü'nün daha aşağıda bir bölgeye taşınması için yapılmakta olan konutların yapımı durmuştur. 2016 yılında ise, konutların inşası büyük oranda tamamlanmış, köy halkının bir kısmı taşınmıştır. 2009 yılında gerçekleştirilen arazi çalışmalarına ek olarak, köy halkının taşınmasının köyün sosyo-ekonomik yapısında farklılıklar oluşturmuş olabileceği gerekçesiyle 2016 yılında arazi çalışmaları yenilenmiştir.

Görüşmelerde, değerlendirme kriterlerinin belli olması ancak yine de önceden tahmin edilemeyen konuların görüşme sırasında ortaya çıkması ihtimali sebebiyle, yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Görüşmelerde, "Köyünüzün su kaynakları nelerdir?", "Köyünüzde hangi alt yapı sorunları bulunmaktadır?", "Geçim kaynaklarınız nelerdir?", "Ailenizden köy dışına göç eden var mıdır? Neden?", "Köyünüzün kalkınması için neler gereklidir?", "Köyünüze turist gelse siz hangi tür faaliyetleri gerçekleştirebilirsiniz?" vb. gibi sorular sorulmuştur.

2009 yılında sadece köy muhtarı ile derinlemesine görüşme şeklinde mülakat yapılmıştır. 2016 yılında görüşülecek kişilerin belirlenmesinde kartopu örneklem tekniğinden yararlanılmıştır. Bu teknikte, konuda en çok bilgi sahibi olan kişi örnekleme ilk dahil edilen kişidir. Daha sonra, o kişinin önerileri doğrultusunda görüşülecek diğer kişilere ulaşılır. Her ulaşılan kişinin önerilerine göre de örneklem kartopu gibi büyümekte ancak bir süre sonra da belirli kişiler ön plana çıkmaya başlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). 2016 yılındaki görüşmelerde köy muhtarından başlayarak kartopu örneklem tekniğine uygun olarak köy halkından çeşitli kişilerle (köy azası, kümes hayvancılığı yapan yaşlı kadın, işsiz genç, arıcılık yapan adam vb.) mülakatlar yapılmıştır.

Arazide gerçekleştirilen gözlem çalışmalarında kriterlerin değerlendirilmesine yönelik olarak incelemeler yapılmıştır. Gözlem çalışmaları sırasında araziye ilişkin notlar alınmış ve arazi fotoğraflanmıştır.

Görüşme ve gözlem teknikleri ile elde edilen veriler betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Betimsel analizde elde edilen veriler önceden belirlenmiş başlıklar altında özetlenir ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu nedenle bu çalışmada da, toplanan veriler önceden belirlenen kriterler doğrultusunda değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır. Ayrıca; görüşmelerden elde edilen veriler doğrudan alıntılar yoluyla desteklenmiştir.

Köyün sürdürülebilir kalkınmaya olan ihtiyacının değerlendirilmesi doğrultusunda Dikmen Köyü için önerilebilecek alternatif ekonomik faaliyet olan kırsal turizm için köyün potansiyeline yönelik SWOT analizi yapılmıştır.

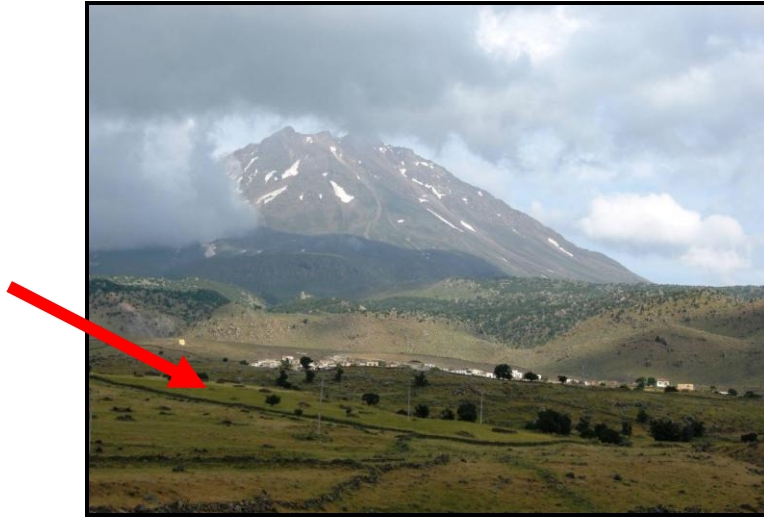
BULGULAR

Kriterlere göre sürdürülebilir kalkınmaya gereksinimin değerlendirilmesi

Araştırmanın bu bölümünde Dikmen Köyü'nde sürdürülebilir kalkınma girişimlerinin gerekliliği Nepal Kapasite 21 projesinde alanların belirlenmesinde temel alınan kriterler doğrultusunda değerlendirilmesi ile elde edilen bulgulara yer verilmiştir:

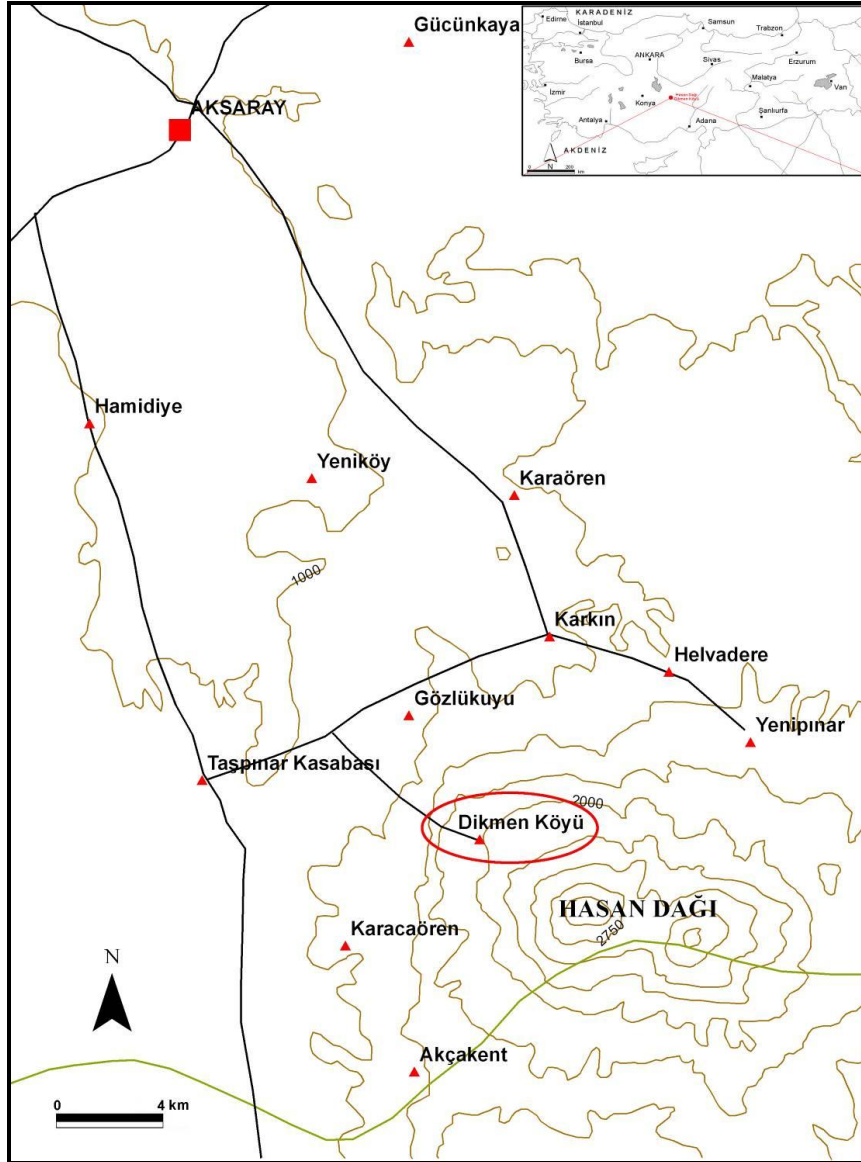
Coğrafi alan su havzası sınırları ile belirlenmeli ve bu su havzası tahrip edilmiş veya dağlık bir alan olmalıdır.

Dikmen Köyü, Aksaray İli Merkez İlçesi'ne bağlı; Aksaray'ın güneyinde, Hasan Dağı'nın kuzeybatı eteğinde bulunmaktadır (Şekil 1, Foto 1). Dikmen Köyü'nün kuruluşunun Bizans Dönemine uzandığı tahmin edilmektedir. Köyün eski adı Tokarız'dır. Rivayete göre, köyde yaşayan Arız isminde bir gayrimüslim varmış, bu kişi köye yapılan yardımlardan pay almayı kabul etmemiş, yardımı yapan kişi:“Arız tok kişi, yardıma minnet etmez” demiş. Tokarız ismi böylece köyün adı olarak kalmıştır. 10 yıl önce köy arazisinin dik, eğimli olması sebebi ile adı Dikmen olarak değiştirilmiştir.

Foto 1: Dikmen Köyü Hasan Dağı'nın kuzeybatı eteğinde bulunmaktadır.

Şekil 1. Dikmen Köyü'nün lokasyon haritası

Konya kapalı havzasının doğu bölümünde yer alan ve sönmüş bir volkanik dağ olan Hasan Dağı'nın yüksekliği 3268 m, eğimi %20 civarındadır. Dikmen Köyü ise, Hasan Dağı'nın kuzeybatı yamacında, 2000 m yükseltide yer almaktadır. Köy; bulunduğu yükselti ile Hasan Dağı zirvesine en yakın yerleşim yeridir (Foto 1).

Hasan Dağı'nda karasal iklim özellikleri görülmektedir. Yazlar sıcak olmakla birlikte dağın yüksek kısımlarında gece çok aşırı soğuk görülebilmektedir. Sıcaklık değerleri bakımından; Temmuz ayı 22,6°C ortalama sıcaklığı ile en sıcak; Ocak ayı -0,4°C ortalama sıcaklığı ile en soğuk aydır (Okur, 1986). Dikmen Köyü yılın yaklaşık dört ayı kar örtüsü ile kaplıdır. Köydeki kar örtüsü Nisan ayı ortalarından itibaren kalkmaya başlarken Hasan Dağı zirvesinde Temmuz ayına kadar kar kalmaktadır.

Volkanik yapıdaki Hasan Dağı'nın eteğinde kurulmuş olan Dikmen Köyü'nün arazisi engebeli ve eğimli yapıdadır. Mera alanları geniş, tarım alanları ise oldukça dar, eğimli ve taşlıdır. Hasan Dağı'nın eteklerinde meşelikler ve çeşitli bodur ağaçlar bulunmaktadır. Volkanik yapı sebebi ile bitki örtüsü ve orman bakımından fakirdir.

Alan ulaşım, elektrik ve içilebilir su imkânlarından uzak ya da yarı uzak olmalıdır

Dikmen Köyü'nün bulunduğu alanın volkanik özelliklere sahip olması nedeni ile su kaynaklarından yoksundur. Birkaç küçük dere dışında köyden geçen herhangi bir akarsu bulunmamakta ve arazinin yapısı sebebi ile kuyu açılması ile de su çıkmamaktadır.

“.....400-500 m derine bile insek su çıkmıyor bu arazide.” (Köy muhtarı, 2016)

Dikmen Köyü'nün iki yıl öncesine kadar en önemli alt yapı sorunu su şebekesinin olmamasıdır. Evlere su dağıtımı olmadığı için meydan çeşmesinden taşınan su ile ihtiyaçlar giderilmekteydi (Foto 2).

Foto 2. Köy meydanındaki eski çeşme

Meydan çeşmesine gelen su, köye 15 km uzaklıktaki Helvadere Göleti'nden motorlu pompa ile ulaştırılmaktaydı. Evlere su dağıtan sistem de şu anda aynı şekilde işlemektedir. Bu nedenle, kış aylarında suların donduğu ya da gölde su seviyesinin düştüğü dönemlerde köye su verilememektedir.

Foto 3. Köye ulaşan yol

Dikmen Köyü'ne Aksaray'dan ulaşım Taşpınar Kasabası'na kadar Ankara-Adana karayolu ile sağlanır. Taşpınar'dan Dikmen Köyü'ne doğru dar, bozuk bir asfalt yol ile ulaşım sağlanmaktadır (Foto 3). Köy yolu kış aylarında çoğunlukla ulaşımına kapanmaktadır. Dikmen Köyü'nden Aksaray ve Taşpınar'a günde bir defa dolmuş seferi düzenlenmektedir.

Kalkındırma desteği topluma ulaşmamış olmalıdır.

Son yıllara kadar sürekli göç vermekte olan Dikmen Köyü'nün nüfusu 1990 yılında 987 iken, 2016 yılında 702'dir. Göçler, daha çok Aksaray kent merkezine ve Taşpınar'a olmaktadır. Göçlerin temel nedenini ise, köy muhtarı susuzluk ve geçim kaynaklarının yetersiz oluşu olarak ifade etmektedir. Önceden 250-300 civarında olan hane sayısı günümüzde 135'e düşmüştür.

Köyde her hanede 5-7 kişi yaşamaktadır. Bir ailenin ortalama aylık geliri en fazla 700 TL'dir. 767 nüfuslu köyde sadece 4 kişinin Bağ-Kur emekli aylığı vardır.

Dikmen Köyü'nde konutların yapı malzemesi olarak yörenin doğal malzemesi olan taş kullanılmaktadır. Konutlar yığma taş metodu ile inşa edilmiş olup, çatısızdır. Evler genellikle iki odalı ve tuvaletleri ev dışındadır (Fotoğraf 4-5).

Foto 4. Dikmen Köyü'nün taş evleri

Köydeki betonarme tek yapı köyün günümüzde kullanılmayan okuludur. Köyün kanalizasyon sistemi bulunmamaktadır.

Foto 5. Dikmen Köyü'nde terk edilmiş taş konutlar

Dikmen Köyü'nde yakacak olarak tezek ile birlikte Hasan Dağı'nın güneydoğu yamaçlarındaki ormanlardan kesilen odunlar kullanılmaktadır (Foto 6). Zaman zaman da devletin kömür yardımı olmaktadır.

Foto 6. Yakacak olarak kullanılan tezek yığınları

Dikmen Köyü'nün bulunduğu alanın kaya yuvarlanmaları ve sel tehlikesi taşınması sebebi ile devlet köyün taşınması gerektiğini bildirmiştir. Bunun üzerine; köyden daha aşağıda bir alan yeni köyün yerleşim alanı olarak belirlenmiş ve buradaki hazineye ait arazi köy halkına kredi karşılığında satılmıştır. Önemli bir proje olarak başlayan Afet Evleri inşası, halkın kredi borçlarını ödeyememesi sebebiyle 2009 yılında durmuşken, daha sonra inşaatlara devam edilmiştir. Dönem dönem Aksaray Valiliği Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen kuralarla, Dikmen Köyünde İskân Konutları Hak Sahipliği uygulamaları kapsamında, arsanın m² fiyatı 2.50 TL karşılığında, kurayı kazananlara yeni evlere geçme hakkı verilmektedir (Aksaray Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2016). 50 hane aşağı köye taşınmıştır. Ancak, hala konutların maliyetinin yüksek olması sebebiyle konut bedellerini ödeyemeyen ve yeni yerleşim yerine geçemeyen 85 hane mevcuttur. Köy muhtarı, proje ilk ortaya atıldığında devlet desteği ile tamamlanması beklenen evlerin halka maliyetinin oldukça yüksek olduğunu belirtmektedir:

“... Yeni konutlara geçmek için 60 bin TL borçlanıyoruz. 16 yılda geri ödenecek bu para. Ama faizi ile 80 bin TL'yi buluyor. Halk için de çok büyük miktarlar bunlar, ödeyemiyorlar. Ben de hala aşağıya taşınamadım. Muhtarlığı da yukarı köyde tutuyorum...” (Köy muhtarı, 2016).

Dikmen Köyü engebeli ve eğimli bir arazi üzerinde kurulmuştur. Bu nedenle tarım yapılabilecek alanları kısıtlıdır. Köyde tarımla uğraşan yaklaşık 30 çiftçi vardır. Bu çiftçilerin arazi büyüklükleri ise, 1 dekarı geçmemektedir. Araziler taşlık ve eğimli olduğu için makine ile tarım yapılamamakta; at ile tarlalar sürülmektedir. Hasat ise, orakla yapılmaktadır. Arazinin eğimli olması sebebi ile yer yer oluşturulan taraçalarda geçimlik düzeyde tahıl tarımı yapılmaktadır (Foto 7).

Foto 7. Tarım alanı olarak kullanılan taraçalar

Dikmen Köyü'nde hayvancılık için elverişli meralar bulunmasına rağmen hayvancılık da yeterince gelişmemiştir. Bunun nedeni ise; su kaynaklarının yetersiz oluşudur. Köyde, küçükbaş (keçi, koyun) ve büyükbaş hayvancılık sınırlı olarak yapılmaktadır. Bugün köyde toplamda; 1500 kadar küçükbaş ve 500 kadar büyükbaş hayvan bulunmaktadır (Foto 8). Hayvancılıkla elde edilen tulum peyniri ve tereyağı ise toptancılara satılmaktadır.

Büyükbaş ve küçükbaş hayvanların barınağı olarak köydeki mağaralar kullanılmaktadır. Hayvancılık daha çok elde edilen ürünlerin satışı şeklinde değil de, canlı hayvan satışı şeklinde gelir getirmektedir. Yapılan görüşmede köy muhtarı; 2004 yılında Or-köy tarafından düşük kredi ile tosun ve koyun satışı yapıldığını ancak susuzluk ve yağışların da az olması sebebi ile halkın bu hayvanlara bakmadığını ve satmak zorunda kaldıklarını belirtmiştir (Özmen, 2009).

Foto 8. Taşlık alanlarda hayvancılık faaliyetleri

Dikmen Köyü'nün bulunduğu alan sebebi ile önemli gelir kaynaklarından olabilecek arıcılık da köyde denenmiş ancak tam başarıya ulaşılamamıştır. 1995 yılında; İl Özel İdare tarafından aile başına 20 kovan olacak şekilde toplamda 500 kovan arı, düşük kredi ile köylüye satılmıştır. Ancak; köylünün arıcılık konusunda eğitilmiş olmaması sebebi ile arıcılıktan yeterli verimi alamamışlardır ve yıllar içinde kovan sayısı azalmıştır. Bugün sadece 50'şer kovan ile iki kişi arıcılığa devam etmektedir.

Dikmen Köyü'nde yaşayan halkın günümüzdeki en önemli geçim kaynağı ise kağıt toplayıcılığıdır. Köyün erkekleri yılın büyük bir kısmında İstanbul'a kağıt toplamaya gitmektedirler. İstanbul'da kendileri gibi kağıt toplayan diğer akrabaları-arkadaşları ile birlikte kalmakta, gündüz sokak sokak gezerek çöplerden topladıkları kağıtları aracıya satmaktadırlar. Köy muhtarı, kağıtları kendilerinden satın alan ilk kişinin yine kendi köylerinden gitmiş ve bu işin başına geçmiş bir köylüleri olduğunu ve kağıtların daha sonra 5-6 el değiştirilerek kağıt fabrikalarına ulaştırıldığını belirtmiştir.

Dikmen Köyü'nde sağlık ocağı bulunmamaktadır. Sağlık ihtiyaçları için Aksaray'daki hastaneler ve Taşpınar'daki sağlık ocaklarını tercih etmektedirler. Herhangi bir sağlık sigortası güvenceleri olmayan halkın %90'ı yeşil kart sahibidir.

Toplam eğitim ve okur-yazarlık oranı düşük olmalıdır.

2009 yılında, Dikmen Köyü'nde birinci kademe ve birleşik sınıflarda eğitim veren bir ilköğretim okulu bulunurken, 2016 yılında köydeki okulun kapatıldığı görülmektedir. Günümüzde köyden 85 öğrenci köye 5 km mesafede, 2011 yılında açılan ilkokulda eğitim görmektedir. Ortaokula devam eden öğrenciler Taşpınar'da eğitimlerini sürdürmektedir.

Köyün neredeyse tamamı ilkokul mezunu ya da okur-yazar olmayan nüfustan meydana gelmektedir. Özellikle kadınlar arasında okuma-yazma bilmeyenlerin oranı yüksektir.

Köy muhtarının belirttiğine göre, erkeklerin kağıt toplamak üzere yılın büyük bölümünde evinden uzak olması sebebiyle de eğitim seviyesi düşük kalmaktadır:

“...Çocuklar babalarını görmüyor. Babaları, çocukların kaçınıcı sınıfta olduğunu bilmez. Çocukları okumaya teşvik etmiyorlar, çocuklar eğitimsiz kalıyor...” (Köy muhtarı, 2016).

Yerel yönetim zayıf olmalıdır.

Dikmen Köyü, 135 hane ve 702 kişiden oluşan bir dağ köyüdür. Köyün muhtarlığını üç dönemdir aynı kişi devam ettirmektedir. Muhtarlık olarak kullanılan yapı, tek odalı, ısınma sistemi olmayan, taş bir binadır. Muhtarlık eski köy yerleşiminde bulunmaktadır. Muhtarlığın köyün yönetimi ile en önemli problemi köyün iki ayrı yerleşim alanına sahip olmasıdır. İki yerleşim alanı yönetimde birliğin sağlanamaması sorununa neden olmaktadır. 2009 ve 2016 yıllarında yapılan arazi çalışmalarındaki gözlemlerde, köyde yerel yönetim desteğiyle gerçekleştirilmiş önemli bir gelişme görülmemiştir. Bu durumun oluşma sebeplerinden en önemlisi de, köyün bağlı bulunduğu il merkezinin köye 35 km mesafede olmasına rağmen zaman zaman yapılan kömür yardımı dışında köye herhangi bir kaynak desteğinde bulunulmamasıdır.

Doğal kaynak ve turistik potansiyeli yüksek olmalıdır.

Dikmen Köyü'nün sahip olduğu turizm potansiyeli bakımından değerlendirildiğinde iki önemli nokta dikkati çekmektedir. Öncelikle, Dikmen Köyü bulunduğu yer itibariyle Hasan Dağı zirvesine en yakın konumdadır. Hasan Dağı zirvesine çıkmak isteyen turistlerin araçla ulaşabildikleri son noktadır. Bir anlamda tırmanış yapacak turistler için durak noktası olduğu söylenebilir. Ancak, köyün bu potansiyeli fırsata çevrilememiştir. Köyde turizm faaliyetleri gerçekleşmemektedir. Hasan Dağı'na çıkış için gelen turistler ve dağcılar araçlarını köye bırakıp dağa çıkmakta ancak köye herhangi bir katkıda bulunmamaktadırlar. Bu potansiyelin turistik gelire dönüştürülmesi konusunda yerel halkın isteği bulunmaktadır:

“...aslında biz buradan dağa çıkmak isteyenleri belli bir noktaya kadar traktörle taşıyabiliriz. Hem bize de bir gelir kapısı olur...”(Erkek, İşsiz, 25 yaş, 2016).

“...10-15 at olsa, atla da çıkış yapılabilir. Doğayı izleye izleye çıkarlar. Buradaki köylü yolun her şeyini bilir...”(Köy azası, 2016).

Dikmen Köyü'nün sahip olduğu bir başka turistik potansiyel ise yer altı mağaralarıdır. Daha çok İhlara Vadisi ve Kapadokya Bölgesi'nde görülen yer altı mağaralarından Dikmen Köyü'nde de çok sayıda bulunmaktadır. Bu mağaraların, Hristiyanlığın ilk dönemlerinde barınak olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Bazılarının girişindeki işaretler de bunu doğrular niteliktedir. Ancak, köy muhtarı ve yerel halkın bu mağaraların değerinin farkında olmalarına rağmen bu mağaralar turistik ürün olarak kullanılamamaktadır (Fotoğraf 9-10).

Foto 9-10. Köydeki mağaralardan görünüm

“...Köyde en az 300 mağara var. Ama bu mağaraları kimse bilmiyor. Tanıtım yapılmıyor ki. Biz de, mağaraları hayvanlar için kullanıyoruz. Çoğunun içi de çöp dolu. İçleri temizlense, tanıtım yapılırsa turistler gelir...” (Köy muhtarı, 2016).

Dikmen Köyü'nün günümüzde önemini yitirmiş ancak turistik ürün olarak kullanılabilir bir başka potansiyeli de, halıcılıktır. Ünlü Taşpınar el halıları dokumacılığı 10 yıl öncesine kadar köyün en önemli gelir kaynağı durumundayken günümüzde, sadece iki aile sipariş üzerine dokumacılık yapmaktadır. Yapılan görüşmede muhtar 10 yıl öncesinde her ailenin mutlaka ilk sahip olduğu eşyanın halı dokuma tezgâhı olduğunu ve her ailenin yıllık geçimini karşılayacak kadar dokuma yaptığını ve iplik boya malzemelerini köyün çevresindeki meşe palamudu, dağ eriği gibi doğal malzemeden elde ettiklerini belirtmiştir. Günümüzde, köyde neredeyse herkesin dokumacılığı bilmesine rağmen satış yapamadıkları için dokumacılıktan vazgeçtiklerine değinmiştir (Özmen, 2009).

Köyde yapılan görüşmelerde, halkın turizmi alternatif bir ekonomik kaynak olarak gördüğü ancak bu konuda eğitimlerinin ve herhangi bir girişimlerinin olmadığı görülmüştür:

“...Bizim köyümüz tanıtılsa, köyde turizm başlasa bu köyümüzün kalkınması demektir. Özellikle kadınlarımıza çok iyi olur. Belki yine halı dokurlar, satarlar. Genç nüfusumuz da fazla. Onlara da iş imkânı çıkar...” (Köy muhtarı, 2016).

“...Köy halkı turizm nasıl yapılır, bilmiyor. Bize, bunun için eğitim verilmeli. Burda toplantılar yapılırsa, biz halkı toplarız. Onlar da ekonomik kazanç elde edeceklerini bilseler hemen gelirler zaten...” (Köy azası, 2016).

“...Köyün hemen girişinde ağaçlık alan var. Orada bir lokanta açılabilir. Doğal kap-kacak kullanılacak. Yoğurdumuz güzel olur. Bal, Hasan Dağı'ndan. Lokantada hep doğal ürünler olacak...” (Erkek, arıcı, 46 yaş, 2016).

“...Akrabalarımın bazıları aşağıdaki evlere göç etti. Evleri boş duruyor. Turist gelse evlerini pansiyon yaparlar...” (Kadın, kümes hayvancılığı, 63 yaş, 2016).

Ara değerlendirme

Dikmen Köyü'nün sürdürülebilir kalkınmaya gereksinimi konusunda yapılan değerlendirmeler sonucunda; özellikle bulunduğu alanın dağlık olması, daimi işleyen bir su şebekesinin bulunmaması ve su kaynaklarının yetersizliği, köyü kalkındırmaya yönelik girişimlerin olmaması gibi problemler dikkati çekmektedir. Bunun yanında, halkın eğitim seviyesinin düşüklüğü ve devam eden eğitim faaliyetlerinin yetersizliği, yerel yönetimin bağlı bulunduğu il yönetimi tarafından desteklenmemesi nedeniyle yetersiz kalması ve köyün sahip olduğu ancak değerlendirilmeyen turistik potansiyelinin varlığı gibi sebeplerle köyde sürdürülebilir kalkınma amaçlı girişim, proje ve alternatif gelir kaynaklarına ihtiyaç duyulduğu görülmektedir.

SWOT analizi ile Dikmen Köyü'nün kırsal turizm potansiyelinin değerlendirilmesi

Yapılan değerlendirmelerle Dikmen Köyü'nün sürdürülebilir kalkınmaya gereksinim duyduğu sonucuna varılmıştır. Köyde sürdürülebilir kalkınma bağlamında sosyal yapı ile birlikte ekonomik kaynakların da güçlendirilmesi gerekmektedir. Dikmen Köyü için geliştirilebilecek alternatif gelir kaynaklarından biri, kırsal turizmdir. Kırsal turizm için köyün potansiyelinin belirlenmesi amacıyla da gözlem ve görüşmelerden elde edilen bulgular ışığında SWOT analizi yapılmış ve şu bulgulara ulaşılmıştır:

Güçlü yönler <ul style="list-style-type: none"> • Hasan Dağı'nın tırmanış güzergâhında bulunması • Doğal ve kültürel varlıkları (Hasan Dağı volkanı, yeraltı mağaraları) • Halkın turizme katılım konusunda istekli olması • Kırsal turizmde turistik ürün olabilecek hayvansal üretim • Köydeki kadınların halıcılık konusunda bilgisinin olması	Zayıf yönler <ul style="list-style-type: none"> • Tanıtım eksikliği • Turizme yönelik bir altyapı-üstyapının olmayışı • Halkın turizm konusunda bilgisinin olmaması • Su kaynaklarının yetersizliği • Ulaşım alt yapısının yetersiz oluşu
Fırsatlar <ul style="list-style-type: none"> • Kadınların istihdama katılma potansiyeli • Arıcılık geliştirme potansiyeli • Halıcılığın yeniden canlandırılması potansiyeli • Ev pansiyonculuğu için uygun olabilecek taş evlerin varlığı • Hasan Dağı'na tırmanış için alternatifler geliştirme potansiyeli (atla tırmanış)	Tehditler <ul style="list-style-type: none"> • Mağaraların hayvan barınma yeri olarak kullanılması • Alt yapının yetersizliği ve finansal destek eksikliği • Halkın göçe eğiliminin olması • Köyün iki alanda yerleşiminin olması • Erkeklerin büyük kısmının kâğıt toplayıcılığını meslek olarak benimsemiş olmaları

SONUÇ ve ÖNERİLER

Hasan Dağı-Dikmen Köyü'nün sürdürülebilir kalkınmaya gereksiniminin değerlendirilmesi ve sürdürülebilir kalkınma amaçlı kırsal turizm potansiyelinin ortaya konulmasının amaçlandığı bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Veri toplama aşamasında görüşme ve gözlem tekniklerinden yararlanılmıştır.

Dikmen Köyü'nün sahip olduğu özellikler, Nepal'in kırsal alanlarında uygulanan sürdürülebilir kalkınma projesinde alan seçiminde kullanılan kriterler bağlamında değerlendirildiğinde köyde suya erişimde önemli problemlerin olduğu görülmüştür. Köyde akarsu ve yeraltı suyu bulunmadığı gibi, köyün su şebekesi de düzenli bir sisteme sahip değildir. Köye erişim doğal koşullara bağlı olarak kısıtlanabilmektedir.

Köyde tarım ve hayvancılık için uygun alanların kısıtlı olması, arıcılık gibi yeni denenen faaliyetlerin eğitim ve deneyimsizlik sebebiyle devamlı olamaması gibi sebeplerle halkın gelir kaynakları çok sınırlıdır. Bu nedenle halk göçe yönelmektedir ya da büyükşehirlerde geçici süreyle marjinal işler grubunda olan kâğıt toplayıcılığı yapmaktadır. Ayrıca köyde kadınlar istihdama katılmamaktadır. Köy halkının eğitim seviyesi düşük, özellikle kadınların okur-yazarlık oranı düşük ve köy sağlık hizmetlerinden yoksundur. Elde edilen bu sonuçlara bağlı olarak Dikmen Köyü'nün sürdürülebilir kalkınma girişimlerine ihtiyacı olduğu belirlenmiştir.

Daha önce başka dağlık alanlarda yapılan çalışmalar bu çalışmayı destekler niteliktedir. Doğu Karadeniz'in dağlık alanlarında yerel halkın gelirlerinin yetersizliği, ulaşım, sağlık hizmetleri ve eğitim gibi temel hizmetlerin sınırlı olması sebebiyle bölge sürekli olarak göç vermektedir. Bu alanlardan göçün engellenmesi ya da azaltılması için alanda sürdürülebilir kalkınma yaklaşımının benimsenmesi gereklidir (Somuncu, 2011). Romanya'nın dağlık alanlarında yapılan çalışmada, bu dağların erişilebilirliğinin zayıf olmasının sağlık ve eğitimin de zayıf olmasına sebep olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Popescu ve Petrisor, 2010). Madra Dağı'nda yapılan çalışmada da, doğal

kaynakların korunması ve halkın ekonomik-sosyal refah düzeyinin artırılması için sürdürülebilir kalkınma konusunda alan bazında politika üretilip planlama çalışmaları yapılması önerilmektedir (Uzun, 2014).

Yapılan değerlendirmelerde Dikmen Köyü'nün doğal ve kültürel kaynaklar bakımından potansiyelinin olduğu tespit edilmiştir. Köyde sürdürülebilir kalkınma kapsamında geliştirilebilecek alternatif ekonomik faaliyetlerden biri kırsal turizmdir. Köyün kırsal turizm potansiyelini belirlemeye yönelik yapılan SWOT analizi ile köyün sahip olduğu yer altı mağaraları, Hasan Dağı ve yerel halkın turizm konusundaki isteği köyün kırsal turizm için güçlü yönlerini oluştururken, arıcılık ve halı dokumacılığı gibi potansiyel kaynakların varlığının köyün fırsatları arasında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak, köyün su kaynakları bakımından yetersiz olması köyün en önemli zayıf yönünü, halkın göç etmeye eğilimli olması da köyün kırsal turizmin önündeki en önemli tehdidini oluşturmaktadır.

Dağlık alanların sürdürülebilir kalkınmasına yönelik olarak yapılan diğer çalışmalarda da, bu çalışmadaki ile benzer olarak turizmin geliştirilmesi öncelikli öneriler arasındadır. Bazı çalışmalarda ise, bu çalışmadakinden farklı olarak, tarım ve hayvancılığın turizmin destekleyicisi olarak geliştirilmesi gerektiği de vurgulanmaktadır. Kısakürek (2006) çalışmasında Çimen Dağı için geliştirilebilecek en akılcı ekonomik faaliyetin ekoturizm olduğu sonucuna ulaşırken, Gürer (2009), dağlık alanların kalkınmasında turizm sektörünün etkin, ivme verici ve sürükleyici bir sektör olduğunu vurgulamaktadır. Çeken vd. (2007)'ye göre de, kırsal turizm, kırsal kalkınmanın temel araçlarından biridir. Kırsal turizm her şeyden önce kırsal alanlar için istihdam ve gelir fırsatı teşkil etmektedir.

Esengün vd. (2002), çalışmalarında kırsal alanların kalkınması için turizm faaliyetlerinin geliştirilebileceğini ancak tarım-hayvancılık faaliyetlerinin destekleyicisi konumunda olması gerektiğini dile getirmişlerdir. Uzun (2014), tarım ile birlikte Madra Dağı'nda dağ ve yayla turizminin desteklenmesi gerektiği sonucuna ulaşırken; Khan (2015), Bolu-Kıbrısçık'ın sürdürülebilir kalkınmasının sağlanması için turizm ve hayvancılık faaliyetlerinin geliştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Tzanopoulos vd. (2011), Yunanistan dağlarının sürdürülebilir kalkınmasının sağlanması için düşük girdili yoğun tarım faaliyetlerinin sürdürülmesi bunun yanında doğaya zarar vermeyen turizmin gelişiminin teşvik edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Guojie (2000) ise, Merkezi Çin'in güneyindeki dağların turizm için önemli bir potansiyele sahip olduğu, ayrıca tarımsal üretimin sanayi ve ticaret için planlı olarak gerçekleştirilmesi gerektiği sonuçlarına ulaşmıştır.

Dikmen Köyü'nde sürdürülebilir kalkınma için kırsal turizmin geliştirilmesi aşamasında gerçekleştirilebilecek öneriler ise şöyledir:

- Köy iki parçalı yapıya sahip olmasına rağmen halk bir bütün olarak düşünülmeli ve yerel halk katılımı sağlanmalıdır.
- Köyün en önemli turistik zenginliği olan mağaraların hayvan barınağı olmasının önüne geçilmeli ve mağaralar temizlenerek turizme uygun hale getirilmelidir.
- Arıcılığın yeniden canlandırılması gereklidir. Ancak, yerel halka verilecek eğitimlerle arıcılığın sürdürülebilirliği sağlanmalıdır.
- Halıcılık faaliyetleri de yeniden canlandırılmalıdır. Kırsal turizm kapsamında yapılacak tanıtımlarda halıcılık ön plana çıkarılmalıdır. Bu durum kadınların istihdama katılmasını da sağlayacaktır.
- Ayrıca, halkın turizme katılım konusundaki istekliliği iyi değerlendirilmelidir. Halka, turizm konusunda çeşitli eğitimler verilmeli, turizmde yapabilecekleri işler konusunda bilgilendirilmelidirler. Konaklama, yeme-içme tesisi gibi üst yapı birimlerinin halk tarafından hayata geçirilmesi konusunda teşvik edilmelidirler.

Ancak, elde edilen sonuçlara ve önerilere rağmen alanın sürdürülebilir kalkınmasının sağlanması için köyün bağlı bulunduğu il yönetiminin ve ulusal yönetimin bu yönde politikalarının ve girişimlerinin olması gerekmektedir. Bu durumun olmayışı da, alanda gerçekleştirilmesi gereken sürdürülebilir kalkınmanın en önemli engellerinden biridir.

KAYNAKÇA

- Aksaray Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü (2016), “Dikmen Köyü Arsa Dağıtımı”, <http://www.csb.gov.tr/iller/aksaray/index.php?Sayfa=haberdetay&Id=11789>, (Erişim Tarihi: 01.11.2016).
- Atalay, İ. (2002), Türkiye’deki Dağların Oluşumu, Yapısal ve Ekolojik Özellikleri, Türkiye.
- Ayaş, N. (2007), “Çevresel Sürdürülebilir Turizm Gelişmesi”, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9(1), s. 59–69.
- Bakırcı, M. (2005), “Avrupa Birliğine (AB) Uyum Sürecinde Türkiye ve Avrupa’da Dağlık Sahaların Kullanımına Yönelik Perspektifler”, Doğu Coğrafya Dergisi, 10(13), s. 291-310.
- Besculides, A., Lee, M. E., McCormick, P.J. (2002), “Residents’ Perceptions of the Cultural Benefits of Tourism”, *Annals of Tourism Research*, 29(2), p.303–319.
- Breu, T., Maselli, D. and Hurni, H.. (2005), “Knowledge for Sustainable Development in the Tajik Pamir Mountains”, *Mountain Research and Development*, 25(2), p. 139-146.
- Butler, R. W. (1999), “Sustainable Tourism: A State of the Art Review”, *Tourism Geographies*, 1, p. 7-25.
- Carpathian Convention (2013), *Strategy For The Future Sustainable Tourism Development of The Carpathians*, Consultation Draft for The 5th Meeting of The Carpathian Convention Working Group on Sustainable Tourism, 21-22 October 2013, Basov Poiana – Romania.
- Carroll-Foster, T., Pun, H. L. (1993), “Chapter 13: Managing Fragile Ecosystems: Sustainable Mountain Development”, Assessment of Agenda 21, Third National Stakeholders Assembly, International Development Research Centre (IDRC). 16-17 December 1993 Canada.
- Ceci, P. and Hofer, T. (2009), “Local to Global Level Sustainable Mountain Development”, *Mountain Research and Development*, V. 29, No. 1, p. 93–96.
- Çeken, H., Karadağ, L. ve Dalgın, T.. (2007), “Kırsal Kalkınmada Yeni Bir Yaklaşım Kırsal Turizm ve Türkiye’ye Yönelik Teorik Bir Çalışma”, *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 8(1), s.1-14.
- Drăgulănescu, I.V. and Drutu, M.. (2012) “Rural Tourism for Local Economic Development”, *International Journal of Academic Research in Accounting, Finance and Management Sciences*, V:2 (1), p. 196-203.
- Duran, C. (2012), “Türkiye’de Dağlık Alanların Kırsal Turizm Açısından Önemi”, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 14(22), s. 45-52.
- Emekli, G., Soykan, F. ve İbrahimov, A. (2006) “Turizmde Küreselleşmeye Coğrafi Yaklaşımlar ve Türkiye”, *Ege Coğrafya Dergisi*, 15, s.1-16.
- Esengün, K., Akça, H. ve Sayılı, M. (2002), “Dağlık ve Ormanlık Alanlarda Kırsal Turizm Faaliyeti ve Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma”, *I. Ulusal Ormanlık Kooperatifleri Sempozyumu, Kastamonu*, 22–23 Mart 2002.
- Guojie, C. (2000), “Economic Conditions and Approaches to Development in Mountain Regions in South Central China”, *Mountain Research and Development*, 20(4), s. 300-305.
- Gurung, Hum B., Mikkola, K., Sharma, U. (2003), *Reflections on Nepal Capacity 21 Initiative*, Worldscape, Kathmandu.

- Gürer, N. (2009), *Dağlık Alanların Kalkınmasında Turizmin Katkısı; Erzurum, Erzincan, Bayburt Bölgesi Örnek Alanı*, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Karadeniz, N. ve Güneş, G. (2002) “Dağ Ekosistemleri ve Sürdürülebilir Yaklaşımlar”. *Türkiye Dağları I. Ulusal Sempozyumu*, Ilgaz Dağı, Kastamonu, 25-27 Haziran 2002.
- Khan, A.A. (2015), *Dağlık Bölgelerde Sürdürülebilir Kalkınma: Bolu-Kıbrısçık İlçesi Örneği*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Kısakürek, Ş. (2006), *Kahramanmaraş Çimen Dağı Örneğinde Dağlık Alan Yönetim Planlaması*, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Mrksa, M. ve Gajic, T. (2014) “Opportunities for Sustainable Development of Rural Tourism in the Municipality of Vrbas”, *Economics of Agriculture*, (61)1 s. 163-175.
- Murphy, P.(1995), *Tourism and Sustainable Development. In: Theobald, W. (ed) Global Tourism: The Next Decade*. Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Noori, K. and Zand, F. (2013) “The Role of Rural Tourism in Rural Sustainable Development According to the SWOT Method (Case Study: Kermanshah Province Villages)”, *International Research Journal of Applied and Basic Sciences*, V: 4 (9)p. 2620-2625.
- Okur, T. (1986), *Hasan Dağı'nda Yaylacılık Faaliyetleri*, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi, Ankara.
- Özmen, H. (2009), Dikmen Köyü Muhtarı, Görüşme.
- Özsan, M. (2011), *Beyazırma Orman Köylerinde Kırsal Kalkınma Araştırmaları*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Basılmamış Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş.
- Popescu, O. C. ve Petrisor, A.I. (2010), “GIS Analysis of Romanian Hardly Accessible Mountain Regions with a Complex and High-Valued Touristic Potential”, *Romanian Journal of Regional Science*, 4(2), p.78–94
- Price, M. F. and Kim, E. G. (1999), “Priorities for Sustainable Mountain Development in Europe”, *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 6(3), p.203–219.
- Somuncu, M. (2004), “Dağcılık ve Dağ Turizmindeki İkilem: Ekonomik Yarar ve Ekolojik Bedel”, Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Coğrafi Bilimler Dergisi, 2, s. 1–21.
- Somuncu, M. (2011), “Sustainable Development in the Eastern Black Sea Mountains: Present State and Perspectives”, In: Zhelezov, G. (ed.), *Sustainable Development in Mountain Regions: Southeastern Europe* (pp. 215–226), London-New York: Springer.
- Soykan, F. (2003), “Kırsal Turizm ve Türkiye Turizmi İçin Önemi”, *Ege Coğrafya Dergisi*, 12, ss.1-11.
- Swarbrooke, J. (1999), *Sustainable Tourism Management*, CABI Publishing, UK.
- Trukhachev, A. (2015), “Methodology for Evaluating the Rural Tourism Potentials: A Tool to Ensure Sustainable Development of Rural Settlements”, *Sustainability*, 7, p. 3052-3070.
- Tzanopoulos, J., Kallimanis, A. S., Bella, I., Labrianidis, S., Lois S. and Pantis, J. D. (2011), “Agricultural decline and sustainable development on mountain areas in Greece: Sustainability assessment of future scenarios” *Land Use Policy*, 28(3), p. 585–593.
- Uzun, A. (2014), *Sürdürülebilir Kalkınma Kapsamında Madra Dağı'nın Doğal ve Beşeri Kaynaklarının Değerlendirilmesi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

- Uzun, A. ve Somuncu, M. (2013), “Madra Dağı ve Çevresinin Arazi Örtüsü/Kullanımındaki Zamansal Değişimin Uzaktan Algılama Yöntemi İle Değerlendirilmesi”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.16(30), s. 1-21.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 9. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.